

شورای سیاستگذاری حوزه های علمیه خواهران

مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران

معاونت پژوهشی موسسه آموزش عالی حوزوی حضرت فاطمه معصومه (علیها السلام) بندرعباس

عنوان

بررسی مسئله ی بنیادین موعودگرایی در آموزه های متکلمان امامیه و مسیحیت تبشیری

استاد راهنما

جناب آقای حجت الاسلام و المسلمین دکتر احمد رضا باوقار زعیمی

نگارنده

صنوبر احترامی

سال تدوین

۱۴۰۲

اللَّهُمَّ احْمِزْنِي

تحمديه

ای پرودگار یگانه، حمد و ستایش مخصوص توست. ثنای تو را به گونه ای به جا می آوریم که خود ستایش نموده ای. سلام و درود بر رسول برگزیده ات، حضرت محمد (صلی الله علیه و آله) و امامان معصوم (علیه السلام) همان گونه که بر آنان درود فرستاده ای. خدایا! ما را در مسیر بندگی و هدایت قرار داده و با رحمت خود مانع از گمراهی ما باش. بارالها! هدایت حقیقی در معیت حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) محقق می گردد؛ با تعجیل در ظهورش جهان را به این تعالی هدایت بفرما.

تقديم به

ساحت مقدس حضرت ولي عصر (عجل الله تعالى فرجه الشريف)، حضرت عيسى (عليه السلام)، مادران
مطهر دو معصوم؛ حضرت نرجس خاتون (سلام الله عليها)، مريم مقدس (سلام الله عليها)، والدينم و همه
منتظران ظهور.

تقدیر و تشکر

بارالها! به واسطه ی نعمت های غیرقابل وصف به ویژه حضور در این مسیر نورانی اهل بیت (علیهم السلام) تو را بسیار شاکرم. بنابر آنچه امر فرمودید؛ بر خود واجب می دانم که از همه ی بزرگواران و اساتید، به ویژه استاد راهنما جناب آقای حجت الاسلام و المسلمین دکتر باوقار زعیمی، مدیر مؤسسه عالی خانم جعفری، معاونت پژوهش خانم صمدی، خانم روانتاب، خانم نظری، همسر گرامی، پسر و دخترانم کمال تشکر را به جهت مساعدت و همکاری دلسوزانه داشته باشم.

۶۱- فیض کاشانی، ملامحسن، **تفسیر الصافی**، تحقیق: حسین اعلی، چاپ دوم، تهران: انتشارات الصدر، ۱۴۱۵ق.

۶۲- قمی، علی بن ابراهیم بن هاشم، **تفسیرالقمی**، تحقیق: طیب موسوی جزایری، چاپ سوم، قم: دارالکتب، ۱۳۶۳ ش.

۶۳- کاظمی، مصطفی، **بشارت الاسلام**، نجف: بی نا، ۱۳۸۲ ق.

۶۴- کشی، محمد بن عمر، **رجال الکشی - اختیار معرفه الرجال (مع تعلیقات میرداماد الاسترآبادی)**، چاپ اول، محقق: مهدی رجایی، قم: موسسه آل البيت (علیهم السلام)، ۱۳۶۳ ش.

۶۵- لاهیجی، عبدالرزاق فیاض، **گوهر مراد**، تصحیح و تحقیق: مؤسسه تحقیقاتی امام صادق (علیه السلام)، چاپ اول، تهران: نشر سایه، ۱۳۸۳ ش.

۶۶- محدث نوری، حسین بن محمد تقی، **مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل**، چاپ اول، مصحح: موسسه آل البيت (علیهم السلام)، قم: موسسه آل البيت (علیهم السلام)، ۱۴۰۸ ق.

۶۷- مرتضی زبیدی، محمد بن محمد، **تاج العروس من جواهر القاموس**، محقق: علی شیر، جلد پنج، چاپ اول، بیروت: دارالفکر، بی تا.

۶۸- مسعودی، ابوالحسن، **اثبات الوصیه للإمام علی بن ابی طالب (علیه السلام)**، چاپ سوم، قم: انتشارات انصاریان، ۱۴۲۳ ق.

۶۹- مصطفوی، حسن، **التحقیق فی کلمات القرآن**، جلد هشت، چاپ سوم، بیروت: دارالکتب العلمیه، مرکز نشر آثار علامه مصطفوی، ۱۴۳۰ق.

۷۰- موسسه المعارف الاسلامیه، **معجم احادیث الامام المهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف)**، قم: موسسه المعارف الاسلامیه، ۱۴۱۱ق.

۷۱- نعمانی، محمد بن ابراهیم، **الغیبه للنعمانی**، مصحح علی اکبر غفاری، چاپ اول، تهران: نشر مکتبه الصدوق، ۱۳۹۷ ق.

۷۲- نوبختی، حسن بن موسی، **فرق الشیعہ**، چاپ دوم، بیروت: دارالأضواء، ۱۴۰۴ ق.

مجموعه مقالات

۱- السّمّاک، محمد، «**کلید فهم سیاست آمریکا**»، مترجم: ابوذر یاسری، پیشگوئی ها و آخرالزمان (مجموعه مقالات)، تهران: موعود عصر، ۱۳۸۵ ش.

- ۲- ابوزاده گتابی، یاسر، «تبشیر هوشمند»، فصلنامه تخصصی فرق و ادیان روشنا، شماره ۸۳، سال دهم، ۱۳۹۸ ش.
- ۳- توفیقی، حسین، «هزاره گرایی در فلسفه تاریخ غیبت»، واحد پژوهش و تحقیق موسسه فرهنگی موعود، پیشگوئی ها و آخرالزمان (مجموعه مقالات)، تهران: موعود عصر، ۱۳۸۵ ش.
- ۴- جاودان، محمد، «گونه شناسی اندیشه های منجی موعود در تشیع»، جمعی از نویسندگان، کتاب گونه شناسی اندیشه ی منجی موعود در ادیان، قم: انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب، ۱۳۸۹ ش.
- ۵- رضوانی، علی اصغر، «فلسفه ی حکومت عدل جهانی»، فصلنامه تخصصی انتظار ویژه امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف)، سال دوم، شماره چهارم، ۱۳۸۱ ش.
- ۶- رضائی، امید، «تأملی بر کلیسای جماعت ربانی در ایران، بررسی نهادهای تبشیری متمرکز در ایران»، فصلنامه تخصصی فرق و ادیان روشنا، شماره ۷، ۱۳۹۹ ش.
- ۷- شاه حسینی، مجید، «غرب، سینما و آخرالزمان»، پیشگوئی ها و آخرالزمان (مجموعه مقالات)، تهران: موعود عصر، ۱۳۸۵ ش.
- ۸- شفیعی سروستانی، ابراهیم، «آخرالزمان شناسی در آثار اسلامی»، پیشگوئی ها و آخرالزمان (مجموعه مقالات)، تهران: موعود عصر، ۱۳۸۵ ش.
- ۹- صادق نیا، مهرباب، «گونه شناسی منجی موعود در مسیحیت»، جمعی از نویسندگان، گونه شناسی اندیشه منجی موعود در ادیان، قم: دانشگاه ادیان و مذاهب، ۱۳۸۹ ش.
- ۱۰- موحدیان، عطار، «جوهره مهدویت، گونه شناسی اندیشه منجی موعود در ادیان»، جمعی از نویسندگان، گونه شناسی اندیشه منجی موعود در ادیان، قم: انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب، ۱۳۸۹ ش.
- ۱۱- محمدی مظفری، محمدحسین، «گونه شناسی اندیشه منجی موعود در قرآن و سنت نبوی»، جمعی از نویسندگان، گونه شناسی اندیشه منجی موعود در ادیان، قم: انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب، ۱۳۸۹ ش.
- ۱۲- منتظری، سید سعید، مصطفی فرهودی، «گونه شناسی اندیشه منجی موعود در آیین زردتشتی»، جمعی از نویسندگان، جمعی از نویسندگان، گونه شناسی اندیشه منجی موعود در ادیان، قم: انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب، ۱۳۸۹ ش.

۱۳- نجابت نیا، منصوره، «بررسی و تحلیل ریشه ها و زمینه های تاریخی مذهب انگلیکن»، فصلنامه تخصصی فرق و ادیان، روشنا، شماره ۱۵ و ۷۸، ۱۳۹۲ ش.

مقالات پایگاه مجلات تخصصی نورمگز

فصلنامه

- ۱۴- جوانشیر، موسی، «مقایسه گونه شناسی موعود مسیحیت با موعود شیعه»، فصلنامه علمی- پژوهشی انتظار موعود، شماره ۳۴، ۱۳۹۰ ش.
- ۱۵- درویشی متولی، حسین، «مقاله موعودگرایی و جهانی شدن فرهنگی»، فصلنامه مشرق موعود، شماره ۱۱، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی، ۱۳۸۸ ش.
- ۱۶- صانعی، مرتضی، «تبشیر مسیحی، خروج از سنت و سیره حضرت عیسی (علیه السلام)»، فصلنامه علمی- پژوهشی، معرفت ادیان، شماره ۸، ۱۳۹۰ ش.
- ۱۷- طاهری، اسحاق، احمد عزیزخانی، «مقاله بررسی تطبیقی تأثیر فراروایت، موعودگرایی شیعی و مسیحی بر سیاست ایران و آمریکا»، فصلنامه علمی پژوهشی، شماره ۴۴، ۱۳۹۲ ش.
- ۱۸- عرب، مهین، «منجی موعود در ادیان بزرگ قبل از اسلام»، فصلنامه علمی پژوهشی الهیات تطبیقی، سال پنجم، شماره ۱۱، ۱۳۹۳ ش.
- ۱۹- کلباسی اشتری، حسین، «نگاهی به مفاهیم نجات و موعود در سنت عهدین»، فصلنامه علمی پژوهشی انتظار موعود، شماره ۲۳، ۱۳۸۶ ش.
- ۲۰- کوشکی، سمانه، «موعود از منظر اسلام قرآن کریم و سایر ادیان»، زلال وحی، شماره ۲۲، ۱۳۹۱ ش.
- ۲۱- نگرش راهبردی ویژه نامه علوم سیاسی، «معرفی کتاب خارجی موعودگرایی در انجیل عهد جدید»، نوشته ماروین پت، مترجم: افشار امیری، ویژنامه نامه، شماره ۱۱، ۱۳۹۱ ش.
- ۲۲- هدایتی، فاطمه، محسن، نورائی، «بررسی تطبیقی پیشگوئی ها آخرالزمان در اسلام، یهودیت و مسیحیت»، فصل نامه علمی- پژوهشی مشرق موعود، سال دهم، شماره ۳۸، ۱۳۹۵ ش.

نشریه

- ۲۳- بهشتی، احمد، «عیسی پیام آور اسلام، مسیح در قرآن، استمرار رسالت در قالب تصدیق و تبشیر»، نشریه درس هایی از مکتب اسلام، شماره ۲، سال ۳۵، ۱۳۷۴ ش.

۲۴- موحیدیان عطار، علی، «گونه شناسی اندیشه موعود در ادیان مختلف»، نشریه هفت آسمان، سال سوم، شماره ۱۲ و ۱۳، ۸۱-۱۳۸۰.

۲۵- یدالله پور، محمدهادی، مرتضی، خرمی، سیده فاطمه حسینی، «موعودگرایی در قرآن و عهدین»، سراج منیر، سال ۵، شماره ۱۴، ۱۳۹۳ ش.

مقالات سایت پروتال جامع علوم انسانی

۲۶- آیت الله مکارم شیرازی، ناصر، «پی آمد انتظار یک انقلابی جهانی»، نشریه مکتب اسلام، سال ۱۷، شماره ۸، بی تا.

۲۷- امامی، سید مجید، حسین، تاج آبادی، عباس، خورشید نام، «موعودگرایی در غرب از اعتقاد تا انتقاد، سیری در مبانی و مفاهیم موعودپژوهی معاصر»، فصلنامه علمی- پژوهشی مشرق موعود، سال دهم، شماره ۳۹، ۱۳۹۵ ش.

۲۸- رضی بهابادی، بی بی سادات، فرشته معتمد لنگرودی، «بررسی تطبیقی آموزه فداء مسیحیت در تفاسیر المنار و المیزان»، الهیات تطبیقی، علمی پژوهشی، سال هفتم، شماره پانزدهم، ۱۳۹۵ ش.

۲۹- رحیم اف، افضل الدین، «موعود در ادیان و مذاهب»، قم: مدرسه عالی امام خمینی (رحمه الله علیه) دانش پژوه کارشناسی ارشد کلام اسلامی، ۱۳۸۵ ش.

۳۰- قاسمی قمی، جواد، «مبانی آموزه بازگشت مسیح در کتاب مقدس»، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی پروتال جامع علوم انسانی، سال سوم، شماره نهم، ۱۳۸۸ ش.

۳۱- مقری، احمد، سید ابوالحسن نواب، «بررسی پیشگویی ها درباره تقابل یا توافق مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) و مسیح (علیه السلام) از دیدگاه اسلام و مسیحیت»، فصلنامه علمی پژوهشی مشرق موعود، سال یازدهم، شماره ۴۱، ۱۳۹۶ ش.

۳۲- ویکی فقه، «مقاله تبشیر یا مسیحیت»، بی جا، بی تا.

پایان نامه

۳۳- رقیه، قزلباش، «پایان نامه ارشد موعودگرایی در مسیحیت انجیلی بنیادگرا»، دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۸۹ ش، کتابخانه مجازی الفبا.

منابع دیجیتالی

- ۳۴- آقای، سید مجتبی، «موعود درآمدی بر یک نظریه»، ناشر چاپی موعود، دیجیتالی مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان www.Chaemigeh.com.ir.
- ۳۵- شفیعی سروستانی، ابراهیم، آخرالزمان شناسی در اسلام، ناشر چاپی موعود، دیجیتالی مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان www.Chaemigeh.com.ir.
- ۳۶- قریشی، علی اکبر، اتفاق مذاهب در مورد موضوع موعود آخرالزمان، ناشر چاپی، موعود دیجیتالی مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، www.Chaemigeh.com.ir.

سایت ها

- ۳۷- امامت‌پدیا <https://fa.imamatpedia.com>.
- ۳۸- پروتال جامع علوم انسانی.
- ۳۹- کتابخانه مجازی الفبا.
- ۴۰- نورمگز www.noormags.
- ۴۱- ویکی فقه fa.wikifegh.ir.

نرم افزار های نور

- ۴۲- جامع التفاسیر
- ۴۳- جامع الاحادیث
- ۴۴- قاموس
- ۴۵- کلام اسلامی ۱ و ۲
- ۴۶- نورالولایه